

Nowe dane o rozmieszczeniu w Polsce *Graphoderus bilineatus* (DE GEER, 1774) (Coleoptera: Dytiscidae)

New data on the occurrence of *Graphoderus bilineatus* (DE GEER, 1774) (Coleoptera: Dytiscidae) in Poland

Marek PRZEWOŹNY¹, Czesław KOT², Leszek KOT², Henryk KOT³, Michał WOLNY⁴, Piotr ZABŁOCKI⁴, Czesław GREN⁵, Krzysztof LUBECKI⁶, Zuzanna FRANCUK¹, Marek WELNICKI⁷

¹ Zakład Zoologii Systematycznej, Wydział Biologii UAM,
ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań; e-mail: hygrotus@amu.edu.pl

² ul. Tartaczna 12B, 21-560 Międzyrzec Podlaski; e-mail: falco12b@gmail.com

³ Zakład Planowania Przestrzennego i Badań Ekologicznych EKOS Henryk Kot,
08-110 Siedlce, ul. Traugutta 8; e-mail: ekos@siedlce.cc

⁴ Dział Przyrody Muzeum Śląska Opolskiego, ul. Leśnicka 28, 47-154 Góra św. Anny;
e-mail: przyroda@muzeum.opole.pl

⁵ ul. Gaikowa 10, 41-707 Ruda Śląska; e-mail: czeslaw.gren@vp.pl

⁶ ul. Modrzewiowa 5, 66-004 Racula; e-mail: krzysztof@lubecki.pl

⁷ ul. Sanocka 4 m. 53, 02-110 Warszawa; email: marek.welnicki@gmail.com

ABSTRACT: The paper presents 29 new records from 9 regions of Poland: the Pomeranian Lake District, Wielkopolska-Kujawy Lowland, Mazovian Lowland, Podlasie Lowland, Białowieża Primeval Forest, Lower Silesia, Upper Silesia, Małopolska Upland, Lublin Upland, of the endangered water beetle species *Graphoderus bilineatus* (DEGEER) covered with the Habitat Directive.

KEY WORDS: Coleoptera, Dytiscidae, *Graphoderus bilineatus*, new records, Poland.

Kreślinek nizinny *Graphoderus bilineatus* (DE GEER) to gatunek z załącznika II i IV dyrektywy siedliskowej, prawnie chroniony w Polsce. W ostatnich latach znacznie zintensyfikowano badania gatunków z list wspomnianej dyrektywy, dotyczy to także kreślinka nizinnego. Jeszcze do końca XX wieku znany był on w Polsce z nielicznych, często historycznych stanowisk. Dopiero w ostatnim dziesięcioleciu ich liczba znacząco wzrosła. Było to między innymi związane z rozpoczętym monitoringiem stanu populacji tego gatunku. Dotychczas znany był on z 19 współczesnych stanowisk (w tym 16 po roku 2000) i 8 krain (BURAKOWSKI i in. 1976, PRZEWOŹNY i LUBECKI 2011, PRZEWOŹNY 2012, WOLNY i ZABŁOCKI 2012, RYCHŁA i BUCZYŃSKI 2013).

W niniejszej pracy autorzy przedstawili 29 nowych stanowisk tego gatunku w Polsce, z lat 1994–2013, potwierdzając jego współczesne występowanie w dwóch krainach i szerokie rozmieszczenie w kraju. Poniżej przedstawiamy wykaz stanowisk.

Pojezierze Pomorskie:

- CF10 Szumleś Królewski vic. ad Kościerzyna, 18 IX 2011, 1♂, drobny zatorfiony zbiornik na łące, obs. M. PRZEWOŹNY; 2 V 2011, 1♂, zatorfione jezioro na łące, obs. K. LUBECKI;
- CF10 Kamionki vic. ad Kościerzyna, 1 V 2011, 2♂2♀, grobla między jeziorami Grabówko z jez. Małe Kamionki, obs. M. PRZEWOŹNY, C. GREŃ & K. LUBECKI; 18 IX 2011, 3♂, obs. M. PRZEWOŹNY & K. LUBECKI;
- CF14 Czarna Dąbrówka, 14 VI 2007, 1♂ 2♀, Jezioro Czarne, gm. Szemud, obs. H. KOT.

Współcześnie znany na terenie tej krainy ze Szczecina, rez. „Jezioro Szare”, obszaru Natura 2000 „Szumleś” (PRZEWOŹNY i LUBECKI 2011, BUCZYŃSKI i in. 2013). Na terenie obszaru „Szumleś” stwierdzony ponownie. Warto też zaznaczyć, że występuje tam dość licznie.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska:

- WT36 Górki Małe ad Cigacice, 25 IX 2011, 2♂, zarośnięte starorzecze w dolinie Odry, na łąkach zalewowych, obs. K. LUBECKI.

Współcześnie znany na terenie tej krainy z rez. „Krajkowo” w Rogalińskim Parku Krajobrazowym, doliny Odry w okolicach Zielonej Góry, Droszkowa, także położonego blisko tego miasta, oraz z Chełmu Źarskiego (PRZEWOŹNY i LUBECKI 2006, 2011; PRZEWOŹNY 2012, RYCHŁA i BUCZYŃSKI 2013). W dolinie Odry wykazany z tego samego stanowiska w 2006 roku (PRZEWOŹNY i LUBECKI 2006), od tego czasu systematycznie, niemal corocznie obserwowany i dość liczny.

Nizina Mazowiecka:

- DD30 Łady, gm. Hów, 21 IX 2010, 1♀, rzeka Jeżówka, obs. L. KOT;
- ED22 Gulczewo, gm. Wyszków, 23 V 2011, 1♂, boczna odnoga Bugu, obs. H. KOT;
- ED32 Kółko, gm. Wyszków: 11 IX 2004, 1♀, 12 VIII 2005, 2♂1♀, 9 IX 2009, 1♂5♀, oczko wodne w dolinie Bugu, obs. H. KOT.

Współcześnie znany z dwóch obszarów na terenie tej krainy: Łomżyński PK Doliny Narwi i Kampinoskiego PN (PRZEWOŹNY 2012).

Podlasie:

- EC98 Błogoszcz, gm. Siedlce, 10 VIII 2012, 1♂, drobny zbiornik na skraju lasu, obs. P. KOT, H. KOT;
- FC25 Międzyrzec Podlaski, 28 VIII 2011, 1♀, duży zbiornik po eksploatacji żwiru, obs. C. KOT;
- FC26 Rudniki, gm. Międzyrzec Podlaski, 21 VI 2011, 1♀, sadzawka w dolinie Krzny, obs. C. KOT, L. KOT;
- FC55 Studzianka Kolonia, gm. Łomazy, 6 VIII 2011, 1♂, sadzawka w pobliżu zabudowy, obs. C. KOT, L. KOT;
- FC70 Okuninka, gm. Włodawa, 16 VII 2013, 1♀, rzeka Włodawka, obs. J. KOT;
- FC77 Kuzawka, gm. Terespol, starorzecze Bugu, 18 IX 2010, 1♀, obs. C. KOT, L. KOT; idem, 23 VI 2012, 1♂, drobny zbiornik na łące, obs. L. KOT, C. KOT; Neple, gm. Terespol, 23 VI 2012, 1♀, starorzecze Bugu, obs. L. KOT, C. KOT; Łobaczew Mały, gm. Terespol, 23 VI 2012, 1♀, drobny zbiornik na łące, obs. L. KOT, C. KOT; Terespol, starorzecze Bugu, 28 VI 2012, 1♂, obs. C. KOT, L. KOT;
- FC86 Michalków, gm. Terespol, 13 VIII 2013, 1♀, starorzecze Bugu, obs. R. KOZIK.

Współcześnie znany na terenie tej krainy z Poleskiego Parku Narodowego oraz trzech stanowisk w dolinie Bugu (PRZEWOŹNY 2012). Powyższe stanowiska wskazują na bardzo szerokie rozmieszczenie tego gatunku na całym podlaskim odcinku doliny Bugu.

Puszcza Białowieska:

- FD94 Białowieża, 2 V 2012, 1♀, staw w okolicy rzeki Narewki, obs. C. GREŃ.

Ostatnio wykazany z tego terenu przez Mielewczyka na podstawie starych okazów z Muzeum Białowieskiego Parku Narodowego. Osobniki były odłowione w latach 1948 i 1949 w rzece Narewce (MIELEWCZYK 2000). Stąd współczesne występowanie tego gatunku stawało się wątpliwe,

choć bezsprzecznie okazy dowodowe istnieją. Powyższa obserwacja potwierdza współczesne występowanie tego gatunku na terenie Puszczy Białowieskiej.

Dolny Śląsk:

- WT72 Głogów-Ostrów Tumski, 9 VII 2012, 1♀, starorzecze Odry, obs. Z. FRANCUK.

Potwierdzenie występowania na Dolnym Śląsku. Gatunek nie wykazywany z tego terenu od prawie 100 lat (BURAKOWSKI i in. 1976, GREŃ 2009).

Górny Śląsk:

- BB83 Dąbrówka Łubniańska, 24 IV 2011, 1♀, „Studzionka”, punkt czerpania wody w lesie, obs. M. WOLNY & P. ZABŁOCKI;
- CA39 Brynek, 12 VI 1994, 1 ex., obs. J. GRZYWOCZ;
- CB03 Szumirad vic., 7 IX 2012, 1♀, 21 IV 2013, 1♂, 1,5 km na południowy wschód od miejscowości, użytek ekologiczny „Żabiniec” w rez. „Kamieniec”, naturalny niewielki zbiornik śródleśny, obs. M. WOLNY & P. ZABŁOCKI;
- CB11 Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Kocia Góra” ad Pludry, 30 V 2011, 1♂ 2♀, staw śródleśny, obs. M. WOLNY & P. ZABŁOCKI;
- CB14 Boroszów ad Olesno, 15 VI 2011, 1♂, staw śródleśny „Żurawiniec”, obs. M. WOLNY & P. ZABŁOCKI;
- CB21 Pludry vic., 2 V 2011, 3♂2♀, 1 km SW, staw śródleśny; idem, 23 V 2011, 1♂, 9 VII 2011, 1♀, 5 km SW, kanał w lesie, obs. M. WOLNY & P. ZABŁOCKI.

Poniższe stanowisko było niedawno publikowane (WOLNY i ZABŁOCKI 2012), ale bez podania liczby zaobserwowanych osobników, niniejszym uzupełniamy te dane. Potwierdziło ono współczesne występowanie tego gatunku na Górnym Śląsku, gdyż ostatnie znane dane pochodziły sprzed ponad 100 lat (BURAKOWSKI i in. 1976).

- CB20 Kielcza ad Zawadzkie, 5 IX 2012, 2♂, użytek ekologiczny „Koło” w Zespole Przyrodniczo-Krajobrazowym „Mostki”, śródleśny zbiornik wodny, obs. M. WOLNY & P. ZABŁOCKI.

Wyżyna Małopolska:

- DC92 Białobrzegi Radomskie, 11 VII 1999, 1♂, starorzecze Pilicy, obs. M. WELNICKI.

Ostatnio wykazany z tej krainy przez Pawłowskiego (1970) z miejscowości Barycz. Oprócz tego znany z ponad 100-letnich historycznych danych (BURAKOWSKI i in. 1976). Stąd współczesne występowanie tego

gatunku stawało się wątpliwe. Powyższa obserwacja potwierdza współczesne występowanie tego gatunku na terenie Wyżyny Małopolskiej.

Wyżyna Lubelska:

– FB59 Bagno Bubnów, Poleski Park Narodowy, 12 IX 2011, 4♂5♀, obs. M. PRZEWOŹNY, C. GREŃ, K. LUBECKI.

Współcześnie znany na terenie tej krainy z Poleskiego Parku Narodowego oraz dwóch stanowisk w dolinie Bugu (PRZEWOŹNY i in. 2006, PRZEWOŹNY 2012). Jest to kolejne potwierdzenie występowania tego gatunku w Poleskim PN (BUCZYŃSKI i PIOTROWSKI 2002, BUCZYŃSKI i KOWALIK 2004), warto też zaznaczyć, że dość liczny.

Podsumowując powyższe dane – kreślinek nizinny jest znany z 43 współczesnych stanowisk z 11 krain: Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej, Podlasia, Puszczy Białowieskiej, Śląska Dolnego, Śląska Górnego, Wyżyny Małopolskiej, Gór Świętokrzyskich, Wyżyny Lubelskiej, Rostocza. Brak jest współczesnego potwierdzenia występowania z trzech krain, z których istnieją dane historyczne: Pobrzeża Bałtyku, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Niziny Sandomierskiej. Z pozostałych krain nie był wykazywany.

Autorzy są głęboko przekonani, iż fakt szerokiego rozmieszczenia i dość częstego występowania tego gatunku w Polsce nie świadczy o jego złym wytypowaniu jako gatunku wspomnianej dyrektywy siedliskowej. Wręcz przeciwnie – szerokie rozmieszczenia i dość duża częstość występowania kreślinka nizinnego w naszym kraju świadczy o relatywnie dobrym zachowaniu stanu siedlisk, dla których ochrony został on zapisany w załącznikach do dyrektywy. Jest to istotne, zwłaszcza wobec faktu znacznie rzadszego jego występowania w innych krajach Unii Europejskiej.

SUMMARY

Twenty-nine new localities and records of *Graphoderus bilineatus* (DEGEER) are given. The species occurrence is confirmed by current data from three regions: Białowieża Primeval Forest, Lower Silesia and Małopolska Upland. Summarizing *Graphoderus bilineatus* (DEGEER) is known from Poland from forty-four current localities in eleven regions of Poland. It has still not been confirmed from the Baltic Coast, Krakowsko-Wieluńska Upland and Sandomierska Lowland. These localities are only known from historical records and the species has not been reported from other regions of Poland so far. As far as the author is aware, the species' wide range in Poland is caused by its relatively well preserved biotopes in comparison with its situation in western Europe.

PIŚMIENNICTWO

- BUCZYŃSKI P., CIECHANOWSKI M., KARASEK T. 2013: Torfowisko w Martenkach (Pojezierze Wschodniopomorskie) – interesująca ostoja entomofauny wodnej. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzną*, **69** (4): 315-321.
- BUCZYŃSKI P., KOWALIK K. 2004: Nowe dane o wodnych chrząszczach (*Coleoptera*) obszarów chronionych lubelszczyzny. [W:] *Parki Narodowe i rezerwy przyrody w Polsce jako naturalne ostoje europejskiej fauny owadów*. *Wiadomości Entomologiczne*, **23** (Supl.2): 123-124.
- BUCZYŃSKI P., PIOTROWSKI W. 2002: Materiały do poznania chrząszczy wodnych (*Coleoptera*) Poleskiego Parku Narodowego. *Parki Nar. Rez. Przyn.*, **21** (2): 185-194.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1976: *Chrząszcze – Coleoptera. Adephaga prócz Carabidae, Myxophaga, Polyphaga: Hydrophiloidea*. *Katalog Fauny Polski*, **XXIII**, **4**: 1-307.
- GREŃ C. 2009: Chrząszcze z rodzin Noteridae i Dytiscidae (*Coleoptera*) w zbiorach Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. *Acta Entomologica Silesiana*, **17**: 53-76.
- MIELEWCZYK S. 2000: Stan poznania wodnych Adephaga (Haliplidae, Dytiscidae, Gyridae) Puszczy Białowieskiej. *Parki Nar. Rez. Przyn.*, **19** (2): 85-101.
- PAWŁOWSKI L. K. 1970: Materiały do makrofauny rzeki Grabi. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego Ser. 2, Mat.-Przyn.*, **40**: 3-17.
- PRZEWOŻNY M. 2012: Kreślinek nizinny *Graphoderus bilineatus* DE GEER, 1774 [W:] MAKOMASKA-JUCHEWICZ M., BARAN P. (red.): *Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część druga*. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa: 367-382.
- PRZEWOŻNY M., LUBECKI K. 2006: Nowe stanowiska rzadziej spotykanych przedstawicieli chrząszczy wodnych z rodziny pływakowatych (*Coleoptera: Dytiscidae*) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, **25** (3): 157-163.
- PRZEWOŻNY M., LUBECKI K., 2011: Nowe stanowiska *Dytiscus latissimus* LINNAEUS, 1758 i *Graphoderus bilineatus* (DEGEER, 1774) (*Coleoptera: Dytiscidae*) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, **30** (4): 261-263.
- PRZEWOŻNY M., BUCZYŃSKI P., MIELEWCZYK S. 2006: Chrząszcze wodne (*Coleoptera: Adephaga, Hydrophiloidea, Byrrhoidea*) doliny Bugu w województwie lubelskim (południowo-wschodnia Polska). *Nowy Pamiętnik Fizjograficzny*, **4** (1-2): 23-54.
- RYCHŁA A., BUCZYŃSKI P. 2013: Materials to the knowledge of the aquatic beetle fauna (*Coleoptera*) in mid-western Poland (Lubuskie Province). *Annals Univ. M. Curie-Skłodowska (C)*, **68** (1): 7-38.
- WOLNY M., ZABŁOCKI P. 2012: The second confirmed record of *Stictotarsus duodecimpustulatus* (FABRICIUS, 1792) (*Coleoptera: Dytiscidae*) in Poland. *Opole Scientific Society Nature Journal*, **45**: 65-68.